

СТАВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЦЕРКОВ ДО ВИБОРЧИХ ПРОЦЕСІВ У ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ

У статті розглянуто питання державно-церковних відносин та політичної активності духовенства Західної України з погляду Православної та Католицької Церков.

Ключові слова: Церква, духовенство, політика, політичні партії, вибори, держава.

На сьогодні християнство в Західній Україні представлено чотирма традиційними конфесіями: Українською Греко-Католицькою Церквою (УГКЦ) (що перебуває в юрисдикції Риму), Українською Православною Церквою Київського Патріархату (УПЦ КП), Українською Автокефальною Православною Церквою (УАПЦ) та Українською Православною Церквою Московського Патріархату (УПЦ МП) (остання перебуває в єдності з Російською Православною Церквою і в своїй діяльності керується рішеннями її Соборів). На початку ХХ ст., коли в краї було здобуто загальне виборче право, діяли і користувалися значним авторитетом УГКЦ та Українська Православна Церква, які мали різні погляди на державно-церковні відносини, пов'язані з різним баченням цієї проблеми православ'ям та католицизмом.

У даній статті ми маємо на меті проаналізувати основні положення Православної та Католицької Церков щодо державно-церковних відносин на початку ХХ ст. та на сучасному етапі українського державотворення, а також прослідкувати, яким чином дані принципи відбилися на політичній активності духовенства. Ми не маємо на меті протиставити ці дві різні точки зору, а лише спробувати зрозуміти відмінності у сприйнятті політичної реальності та шляхів подолання негативних політичних явищ у суспільстві.

Аналіз досліджень і публікацій показав, що на сьогодні існує багато публікацій, у яких автори намагаються систематизувати парадигми державно-церковних відносин з погляду історичної традиції, проте немає достатньої кількості досліджень динаміки їх впливу на практичну активність Церкви та духовенства у політичному житті України, зокрема у виборчих процесах. У даній статті використані програмові документи Католицької та Православної Церков (Матеріали Ювілейного Архієрейського Собору Російської Православної Церкви, Документи Другого Ватиканського Собору, Декларація Ювілейного Помісного Собору Української Православної Церкви Київського Патріархату „Церква і світ на початку третього тисячоліття”), послання та листи митрополитів А.Шептицького та Іларіона.

Проблему взаємовідносин Православної Церкви і держави досліджував Л.Карсавін, Г.Мітрофанов та єпископ УПЦ КП Димитрій (Рудюк); до тематики державно-церковних відносин з погляду Католицької Церкви зверталися О.Волинець та Л.Коплер.

Для розкриття поставленої мети, ми поставили наступні цілі: проаналізувати положення основних документів Католицької та Православної Церков щодо взаємовідносин держави та Церкви; розглянути послання та публікації українських церковних ієрархів щодо державно-церковних взаємин, а також участі духовенства та віруючих у політичному житті Західної України; прослідкувати вплив даних документів та звернень на політичну активність духовенства.

Конституція України проголошує, що „Церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа – від церкви” [1, с.9]. Проблема відокремлення Церкви і держави широко обговорювалася на початку ХХ ст. на території усієї України та не втратила своєї актуальності й сьогодні. Важливий з точки зору розуміння позиції Православної Церкви в Україні погляд на державно-церковні відносини поданий

Л.Карсавіним у книзі „Церковь, личность и государство” (1927 р.). На думку Л.Карсавіна, Православна Церква не стоїть поза державою та політикою. Вона відчуває в собі силу побачити та вказати державі та державним діячам на помилки, загрози моральності та християнству, порадити та підтримати деякі державні кроки: „... Церква перш за все вказує державі на її ідеальну ціль, якою держава лише й живе, хоча й не усвідомлює цього, – на Царство Боже, і цим закликає державу до... дієвого оцерковлення” [2, с.18]. Це не здійснюється з метою завадити її діяльності, але для того, щоб спонукати до вдосконалення.

На цьому шляху Православна Церква не ставить своєму духовенству перепон у долученні до політичного життя країни. Священники, які піклуються про добробут країни, можуть висувати власні теорії покращення політичного та соціально-економічного життя, підтримувати ті чи інші політичні та адміністративні кроки держави. Проте це не виявляє офіційної позиції самої Церкви, а є їх особистими міркуваннями [2, с.18]. В даному контексті хочемо підкреслити, що, попри підтримку держави загалом, Церква відмежовується від певних, очевидно непопулярних, кроків держави, намагаючись не стати фактором їх морального виправдання.

І. Огієнко (митрополит Іларіон), відстоюючи національний характер Української Православної Церкви, так говорив про відносини церковної ієрархії з державою: „Бувши лояльною до своєї світської влади, Українська Церква, прагнучи бути правдивою Божою Церквою, ніколи не порушує наказів Святого Письма в угоду своїй світській владі, бо так Їй наказує Сам Бог через Святе Письмо” [3, с.52]. Допомогу народові митрополит вбачав у просвітництві та дорадництві державної влади православним духовенством, щоб „світська влада всі найбільші справи робила в порозумінні з владою духовною, і це освятила багатовікова українська традиція” [3, с.52].

З огляду на це, Православна Церква негативно відносилася до ідеї відокремлення Церкви та держави. Причина цього полягає не стільки в небажанні втратити великий вплив на рішення державної влади, скільки в баченні понять Церква та церковне. Поділ між церковним (здійсненим добром або прагненням до ідеалу) та нецерковним (гріховним) відбувається всередині кожної людини, тому можна сказати про те, що в Церкву входить усе, що існує, будь-яка людина та сама держава [2, с.20]. Тому, на переконання Л.Карсавіна, відокремлення Церкви та держави може мати лише негативні наслідки: по-перше, держава в такому випадку підмінює церковну віру якоюсь ідеологією, або ж надає абсолютне значення самій собі, „або ж сповідує повний релятивізм, який нічого виправдати і нікого надихнути не в змозі” [2, с.21]; по-друге, здійснити таке відокремлення практично неможливо, оскільки віруючі громадяни залишаються вірними своїй Церкві, сама ж держава не виконує у своїй діяльності виключно практичні завдання, а керується також і вищими ідеалами [2, с.21].

Отже, говорити можна лише про відокремлення державної та церковної зовнішньої організації. Таке розмежування може бути потрібним лише для держави, оскільки Церква єдина і не здатна роз’єднувати. Церква як інституція не бере на себе функцій держави, не займається практичною політикою, а тому конфліктів між Церквою та державою на цьому ґрунті бути не може. Держава не підпорядковується Церкві у вирішенні конкретних завдань, хоча за Церквою залишається право викривати хиби державної політики і морально наставляти державу [2, с.22].

Хочемо зауважити, що ефективність реалізації такої гармонійної взаємодії Церкви і держави вбачається Л.Карсавіним у побудові православної держави: „Православна держава повинна одностороннім своїм актом визнати незалежність Церкви від держави і свій обов’язок цю незалежність гарантувати, зробити дійсною і всіляко охороняти” [2, с.23]. Забезпечення незалежності усіх Церков та конфесій від держави, тобто невтручання держави у справи Церков, може призвести до їх розвитку і втрати панівного положення Православною Церквою. Саме тому в даному випадку мова іде про православний характер

держави, яка, будучи прихильною до однієї християнської Церкви, повинна створювати обмеження для діяльності інших.

Зокрема, на Священному Соборі Російської Православної Церкви, що відбувся у 1917 р., було зазначено про те, що привілейоване становище Православної Церкви повинно бути зафіксоване в російському законодавстві, а усі державні акти, які мають відношення до церковної діяльності мають бути погоджені з церковною владою. Православного віросповідання повинні бути Голова російської держави, міністр віросповідань, міністр народного просвітництва та інші урядники [4, с.115-117]. Попри це, даний Собор затвердив актуальні для того часу положення, які стосувалися політичного життя віруючих та духовенства. Православна Церква оголосила про те, що відмовляється нав'язувати своїм вірним та священикам політичні погляди [4, с.172]. Тобто кожен громадянин православної віри та священик може мати і відстоювати власні політичні переконання, якщо вони не ставитимуть особу в опозицію до Бога чи Церкви.

Очевидно, таке рішення було спричинене зростаючою кількістю різних політичних течій та партій у російській імперії, а також тим, що православне духовенство було активним учасником політичного життя в державі. В деяких питаннях воно розділялося, демонструючи розрізненість поглядів. Для прикладу, у четвертій Державній Думі Російської держави було присутньо два священика з табору прогресистів, 23 священика-правоцентриста, 19 священиків і два єпископи – представники правого спектру політичних сил [4, с.56].

Сьогодні, зважаючи на досвід попередніх років та розвиток нових форм взаємодії Церкви та держави, Православна Церква частково змінила своє відношення до держави, політики та місця Церкви у них. Для прикладу, на Ювілейному Помісному Соборі УПЦ КП „Церква і світ на початку третього тисячоліття” було зазначено: „Санкціонувавши владу держави, Господь вимагає від влади вірності Його заповідям і творіння добрих справ” [5, с.20], бо саме в цьому вбачається моральний сенс існування держави. Не абсолютизуючи державну владу, Церква закликає громадян молитися за свою державу. В даному випадку не має значення вірування та світогляд представників владних інституцій [5, с.20]. Такі ж позиції озвучив Ювілейний Архієрейський Собор Російської Православної Церкви (РПЦ), який відбувся у 2000 р. [6, с.336]. Отже, вступивши у нове тисячоліття у державі, що розвиває демократичну форму правління, Православна Церква вже не прагне займати привілейовану позицію, покладаючись на засоби державного впливу для обмеження діяльності інших конфесій на території держави.

Ідеальним варіантом взаємодії держави та Церкви УПЦ КП визнала так звану симфонію між Церквою та державною, яка полягає у взаємній підтримці та відповідальності. За таких умов жодна із сторін не може стояти вище за іншу, але вони взаємно підпорядковуються. Представник влади, будучи віруючим, підпорядковується своїй Церкві, а єпископ, у свою чергу, підпорядковується державним законам [5, с.21]. Проте, як зазначив єпископ Димитрій (Рудюк), цього ідеалу (симфонії) досягнути неможливо: „Держава тепер, як і вся культура, глибоко секуляризована, вона стала далекою і навіть ворожою у своєму ставленні до Церкви і її вчення” [7, с.35]. Більшість держав сучасного світу проголошують принцип відокремлення Церкви та держави, залишаючи віру і релігійні переживання приватною справою кожної окремої особи.

Католицька Церква має інше бачення проблеми державно-церковних відносин. Її озвучив на початку ХХ ст. німецький учений Л.Коплер. У книзі „Релігія й політика” (1932 р.) він проаналізував ті ділянки суспільного та приватного життя, у яких Церква має право висловлюватися. Він розділив справи чисто світські, справи чисто релігійні та справи мішані [8, с.12].

Коли Л.Коплер говорить про мішані справи, то має на увазі не ті справи, які належать до церковної або державної компетенції, але перетинаються „на підставі концесії чи конвенції або на основі звичаєвого права” [8, с.16]. Л.Коплер звертає найбільшу увагу на справи мішані за своєю суттю, до яких відносить християнське

супружжя, виховання дітей, поховання померлих, опіку над дітьми, хворими та багато іншого. Він також виділяє „припадково” мішані справи, тобто такі, які за своєю суттю є світськими, але за окремих випадків, коли виникає загроза моральності, здоров'ю чи життю людини, такі справи мають відношення до релігії [8, с.17, 19].

Загалом Л.Коплер у своєму дослідженні доходить двох висновків:

1. „Коли політика займається лиш чисто дочасними світськими, земськими, словом чисто політичними справами, тоді вона від релігії незалежна;

2. Колиж натомість політика займається справами мішаними або церковно-політичними, або втягає в круг свого ділання справи чисто релігійні, тоді релігія має багато до діла з політикою і мусить забирати голос, бо тут розходиться про справи, які або виключно або також належать до області релігії” [8, с.23].

Важливим аспектом перетину церковної та політичної ділянки справ духовенства є його участь у діяльності політичних партій. У посланні до духовенства, даному у 1940 р., митрополит А.Шептицький зауважив, що „Є безперечно великою прикметою душпастирів, коли скоро орієнтуються в потребах людей і скоро уміють приміняти до тих потреб свої науки... А все ж таки треба у добрій проповіді пам'ятати на потреби людей, в даній епосі і в даній парохії” [9, с.42]. Митрополит підтримував активну позицію священників у громадському житті народу і обстоював думку про те, що священники не повинні забувати про умови соціального і політичного життя народу.

Проте вибори і політична активність духовенства може мати негативні наслідки. Це знайшло своє виявлення в пастирському посланні митрополита А.Шептицького до духовенства про їхню участь у суспільно-політичному житті, виголошеному в грудні 1907 р.. Виступ розпочався із висловлювання розчарування діями деяких священників під-час виборів, які тим самим підривали довіру до Церкви. Такими негативними проявами активності священослужителів він назвав агітації за певних кандидатів, виступи проти громад іншого політичного переконання, а також зрада довіри єпископату щодо підтримки священниками певного спільно обраного кандидата. Митрополит також засудив тих священників, які заради своїх політичних переконань та агітації порушували свої обов'язки, а разом з тим права своїх опонентів, наприклад, на укладання шлюбів [10, с.411-412].

В даному контексті виникає два запитання етичного характеру.

З одного боку, священники як громадяни мають право брати участь у діяльності партій або бути прихильником якоїсь із них, що за певних умов може стати причиною певного тиску на вірних, на їх політичні уподобання. Проте Католицька Церква наголошує на тому, що її вірний не зобов'язаний бути членом тої ж партії, що і священник, залишаючи за католиком право вільного вибору політичної ідеології. Надмірна близькість Церкви з партією може призвести до того, що Церква мала б відповідати за помилки партійної діяльності, або ж „маси почалиб утотожнювати релігію з політикою” [8, с.38].

У той же час, обрана політична партія чи ідеологія не може бути нейтральною чи опозиційною щодо Церкви, бо це ставить людину у становище роздвоєння життєвих пріоритетів: не можна бути католиком і членом політичної партії, що сповідує антикатолицьку або атеїстичну ідеологію, водночас.

На глибоке переконання Л.Коплера, католик забав'язаний брати активну участь у політичному житті, оскільки із впровадженням республіканської форми правління та загального права голосування, політика стала справою совісті кожного громадянина. Це є необхідно, бо перед католиком стоїть ряд завдань, серед яких: захист „прав, свободи і власности” своєї Церкви; нагадування політикам про суспільні норми моралі; законодавчий захист святості подружжя, родини, виховання дітей і недоторканість ненароджених дітей; протидія тим політичним ідеологіям, які можуть поширити серед католиків хибний світогляд (лібералізм, соціал-демократія, комунізм, вільнодумство тощо [8, с.40-45]. Входячи з вказаних мотивів, важливим завданням Церкви є нагадування віруючим про їх громадянські обов'язки, а саме важливість участі у виборах. Про це

завдання пам'ятав митрополит А.Шептицький, оприлюднюючи напередодні виборів пастирські послання. Він наголошував на моральному критерії у ставленні виборців до політичних процесів, до аналізу програм та діяльності політичних партій [11, с.187].

Політичне виховання особи, на думку Католицької Церкви, є важливим чинником у будівництві справедливого, розвиненого, демократичного суспільства, „щоб усі громадяни могли відіграти свою роль у житті політичної громади” [12, с.284]. Більше того, сфера освіти і виховання, як фактори соціалізації молоді, на переконання дослідників взаємодії між УГКЦ та державою, може стати об'єктом їх співпраці: „конструктивна співдіяльність Церкви і держави може практично реалізувати проблему трансформації свідомості українського громадянина, пріоритетними рисами якого ... мали б стати християнська мораль, національне самоусвідомлення та активна громадянська позиція” [11, с.55]. Активна, свідома і критична позиція особи у виборчих процесах впливає на соціально-економічний та політичний розвиток суспільства.

Л.Коплер наголошує: „Ключем католиків повинно бути: не зменшення але збільшення участі в політичній життю, не для амбіції чи поживи, не для досягнення мандату і посольських дієт, але з чистих мотивів, з почуття релігійного обов'язку совісти, бо се конечно для загального добра, держави і Церкви, бо тут йде про охорону найсвятіших дібр народу!” [8, с.48]. Головне, щоб у політичній активності людина не занедбала свій головний обов'язок – служіння Церкві.

В історії Західної України є кілька прикладів функціонування клерикальних партій, або ж активної участі духовенства у діяльності політичних партій, які не декларують свою християнську спрямованість. Для прикладу, у 1925 р. з ініціативи греко-католицького єпископа Г.Хомишина було утворене Українське християнське об'єднання (УХО), яке складалося переважно з духовенства і мало на меті згуртування усіх християн та домагання, щоб партії у своїй діяльності виступали згідно з духом і наукою Католицької Церкви. У 1928 р., його було перейменовано в Українську Католицьку Народну Партію (УКНП), а згодом в Українську Народну Обнову (УНО) [13, с.25], які представляли консервативний напрям української політики і активно долучилися до виборчих процесів краю.

У 1930 р. на політичному полі Галичини активізувався митрополит А.Шептицький, організувавши Український Католицький Союз (УКС). Союз був утворений з метою об'єднати широкі верстви українського суспільства на засадах християнських принципів. Він не мав чіткої політичної програми, тому до його лав могли вступити представники різних політичних сил, які були б українцями християнського віросповідання [14]. Митрополит зазначав, що УКС може називатися партією у тому розумінні, що це є група людей, які хочуть мати вплив на політику, поступати в єдності в низці політичних справ і мати в них свою спільну, точно окреслену платформу.

Таким чином метою УКС було виховання нового громадянина, який би поєднував релігійні та національні принципи. До діяльності Союзу долучилися, окрім А.Шептицького, також єпископи та інші представники духовної та світської інтелігенції.

Варто зауважити, що попри високий авторитет Греко-Католицької Церкви та духовенства, клерикальні партії на території Західної України не користувалися підтримкою абсолютної більшості віруючих. Переважно, такі партії та організації вступали до виборчої боротьби в блоці з впливовим на той час Українським народно-демократичним об'єднанням (УНДО) (1925 р.).

Після здобуття Україною незалежності український політикум також повернувся до релігійних проблем та використання християнських принципів у передвиборчій боротьбі. Окрім кандидатів, які позиціонували себе як віруючі, напередодні виборів активізуються також партії, які свою християнську спрямованість декларували у самій назві: Християнсько-демократична партія України, Українська християнсько-демократична партія, Українська радикальна партія, Християнсько-народний союз, Республіканська християнська партія, Всеукраїнське об'єднання християн та інші. Проте такі партії не

отримували на виборах значної кількості голосів. У політичних партій є власний інтерес у співпраці з релігійними організаціями напередодні виборів – підтримка церковними ієрархами політичної програми партії може істотно впливати на кількість голосів виборців. Проте це не є обов'язковою умовою перемоги на виборах. В питаннях політики західноукраїнське населення звикло робити певні висновки і голосувати швидше з огляду на суспільно-політичні події, ніж через політичні прихильності свого душпастиря.

Загострення міжконфесійних конфліктів, що пов'язані з різким зростанням Церков в перші роки незалежності, спричинили також до того, що релігійні діячі виявили зацікавлення місцевими радами, де вирішувалися різні соціально-економічні питання, в тому числі повернення культових споруд. Саме авторитет певної Церкви серед місцевого чиновницького апарату, особисті зв'язки з головами адміністрації істотно впливали на вирішення майнових питань між конфесіями.

Проте, переконавшись у тому, що така активність священників та використання релігійних почуттів віруючих політичними партіями призводить лише до падіння авторитету Церкви в очах віруючих та асоціювання її з політикою, переважна більшість Українських Церков прийняла окремі розпорядження, які забороняли духовенству участь у виборчих процесах. Зокрема, Архієрейський Собор РПЦ (2000 р.) постановив: „політична боротьба, передвиборча агітація, кампанії в підтримку тих чи інших політичних партій, громадських та політичних лідерів” [6, с.344] – це та діяльність, якою священослужителі та церковні організації не можуть займатися.

У суспільстві питання участі духовенства у виборчих процесах набуло актуальності, тому що згідно чинного законодавства України, а саме Закону „Про свободу совісті та релігійні організації”: „Релігійні організації не беруть участь у діяльності політичних партій і не надають політичним партіям фінансової підтримки, не висувують кандидатів до органів державної влади, не ведуть агітації або фінансування виборчих кампаній кандидатів до цих органів” [15, с.5]. У той же час у Законі зазначено про те, що „Священнослужителі мають право на участь у політичному житті нарівні з усіма громадянами” [15, с.5]. Проте у законодавстві України не виписані механізми участі духовенства у виборчих процесах, а тому в залежності від політичної ситуації та позиції тої чи іншої Церкви, роль Церкви та релігійних організацій у виборах зазнає певних змін.

З усього видно, що для Католицької Церкви її вплив на державу, на діяльність її інституцій вбачається у активізації католиків на політичному полі, на утворенні католицьких політичних партій та організацій, які б були обрані до Парламенту чи місцевих рад і вели легальну боротьбу із „шкідливими політичними ідеологіями”, що можуть відсунути на другий план християнські норми та принципи. Православна ж Церква схильна спиратися у відносинах з державою на традицію обов'язкової участі у діяльності Парламенту та законодавчому закріпленні привілейованого становища в державі. Неможливість втілення цих прагнень в життя в умовах сучасного розвитку українського суспільства, змушує цю Церкву шукати нових ефективних способів реалізації державно-церковних та політико-церковних відносин, а також способів співжиття з іншими конфесіями.

Оскільки об'єм статті є досить обмеженим, більш глибокий аналіз даної проблеми може мати місце у наступних публікаціях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України: Із змінами, внесеними згідно із Законом № 2222-IV від 08.12.2004р. – К.: Велес, 2006. – 48с.
2. Карсавин Л.П. Церковь, личность и государство / Л.П. Карсавин– Париж: Евразийское книгоиздательство, 1927. – 32с.
3. Митрополит Іларіон (проф. І.Огієнко). Українська культура і наша Церква. Ідеологія Української Православної Церкви. Життєпис. – Вінніпег; Канада: Накладом Товариства „Волинь”, 1991. – 84с.

4. Митрофанов Г. История Русской Православной Церкви 1900-1927 / Митрофанов Г. – Санкт-Петербург: САТИСЪ, 2002. – 444с.
5. Декларація Ювілейного Помісного Собору Української Православної Церкви Київського Патріархату „Церква і світ на початку третього тисячоліття” // Православний вісник. – 2001. – №1–2. – С.8–25.
6. Юбилейный Архиерейский Собор Русской Православной Церкви. Храм Христа Спасителя, 13-16 августа 2000 года. Материалы. – М.: Издательство Московской Патриархии, 2001. – 480с.
7. Рудюк Д. Церква і держава: історія взаємовідносин і сьогодення / Дмитрій Рудюк // Православний вісник. – 2003. – №7–8. – С.32–36.
8. Коплер Л. Релігія й політика / Л.Коплер; [З нім. оригіналу переклав М.П.] – Львів: Накладом Організаційного Комітету УКНП (Української Католицької Народної Партії), 1932. – 128с.
9. Письма-послання Митрополита Андрея. – Йорктон; Саск: Відбитка з Логосу, 1961. – 80с.
10. Митрополит Андрей Шептицький: Життя і діяльність. Документи і матеріали 1899-1944. Том II. Церква і суспільне питання. Кн.1. Пастирське вчення та діяльність / За ред. Кравчук А. – Львів, 1998. – 572с.
11. Волинець О.О. Українська Греко-Католицька Церква і держава: теорія та практика взаємодії / Волинець О.О., Гетьманчук М.П., Ржиський Л.П.. – Львів: Видавництво НУ „Львівська політехніка”, 2007. – 264с.
12. Pastoral Constitution of the Church in the Modern World / The Documents of Vatican II. – New York, 1966. – pp. 183–316.
13. Єгрешій О.І. Єпископ Григорій Хомишин і питання українсько-польського порозуміння (1904-1939) / О.І.Єгрешій. – Івано-Франківськ: Плай, 2001. – 71с.
14. Наша мета // Мета. – 1931. – 15 березня.
15. Закон України „Про свободу совісті та релігійні організації” (за станом на 1 грудня 1999 р.). – К.: Парламентське видавництво, 1999. – 20с.

Яцишин У.В.

ОТНОШЕНИЕ УКРАИНСКИХ ЦЕРКВЕЙ К ИЗБИРАТЕЛЬНЫМ ПРОЦЕССАМ НА ЗАПАДНОЙ УКРАИНЕ

В статье рассмотрен вопрос о взаимоотношениях между государством и Церковью, а также – о политической активности духовенства Западной Украины с позиции Православной и Католической Церквей.

Ключевые слова: Церковь, духовенство, политика, политические партии, выборы, государство.

Yatsishin U.

THE RELATIONSHIP OF UKRAINIAN CHURCHES TO ELECTORAL PROCESSES IN WESTERN UKRAINE

In this article the question about outlook of Orthodox and Catholic Churches about relationships between state and church and about political activity of bishops of Western Ukraine were analyzed.

Key words: Church, bishops, politics, political parties, elections, state.